

THE IMPORTANCE OF UZBEK MUSICAL FOLKLORE IN THE AESTHETIC EDUCATION OF THE YOUNG GENERATION

Hasanova Gulchehra Saidovna

Turkestan New Innovation University, 1st stage master's student, Department of Music Education and Art

Abstract: *This article examines the importance of Uzbek musical folklore in the aesthetic education of the younger generation. The scientific brochure contains information about the place of Uzbek musical folklore in the cultural life of our people, the stages of its historical development.*

Key words: *Folklore, music, sound, range; sound characteristics; performance technique; aesthetic education; Uzbek music; School of Music.*

O‘zbek musiqa folklori asosida o‘quvchilarni estetik tarbiyalash hozirgi kunning dolzarb muammolardan biriga aylandi. Chunki, o‘zbek musiqa folklori millatning ma’naviy-musiqiy boyligi hisoblanishi bilan birga uning mazmunida milliy urf-odat va an’analar, milliy mentalitet o‘z ifodasini topgan. O‘zbek musiqa folklori o‘zining o‘ynoqiligi va jo‘shqinligiga ko‘ra o‘quvchilarni estetik tarbiyalashda muhim didaktik vosita sanalanadi. Shuning uchun ham umumiy o‘rta ta’lim maktablarida “Musiqqa madaniyati” o‘quv fani jarayonida O‘zbek musiqa folklorini o‘rganish o‘quvchilarning san’at asarlarini his etish, ulardan ma’naviy zavq olish, go‘zallikka intilish kabi xislatlarining shakllanishida alohida ahamiyatga ega.

Shu jihatdan ham bugungi kunda O‘zbek musiqa folklori asosida o‘quvchilarni estetik tarbiyalash usullari, vositalarini, estetik tarbiyaning pedagogik-psixologik imkoniyatlarini ochish zaruriyati alohida dolzarblik kasb etmoqda. Chunki musiqa ta’limining ushbu yo‘nalishi o‘quvchilarda musiqa folkloriga oid nazariy va amaliy bilimlarni, badiiy-musiqiy, estetik tafakkurni shakllantirishda, ma’naviy-axloqiy tarbiyalashda dolzarb muammolardan hisoblanadi. Fuqarolik jamiyatini tarkib toptirish, eng avvalo, mazkur jamiyatda yashayotgan kishilarning ma’naviy – axloqiy jihatdan yetukligi va yuksak darajadagi aqliy salohiyatiga bog‘liq.

Yosh avlodga ta’lim–tarbiya berish umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘qitiladigan har bir o‘quv predmeti hamda sinfdan tashqari olib boriladigan tadbirlar orqali amalga oshiriladi. Maktab o‘quv predmetlari o‘quvchilarni estetik ruhda tarbiyalash vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Estetik ta’lim-tarbiya tufayli o‘quvchilarda bir qator ijobiy sifatlar shakllanadi. Jumladan, ularda kuchli hissiy mushohada, mustaqil tafakkur yuritish qobiliyati, mantiqiy fikrlash xususiyatlari tarkib topadi. Shunday ekan, umumiy o‘rta ta’lim bosqichida o‘quvchilarda estetik madaniyatni shakllantirishga alohida e’tibor qaratish zarur.

O‘quvchilarga estetik ta’lim-tarbiya berishda ma’naviy merosimizning tarkibiy qismi bo‘lgan musiqiy folklor yetakchi o‘rin egallaydi. Ta’lim jarayonida musiqiy merosdan foydalanish natijasida o‘quvchilarni murakkab o‘quv yuklamasidan xalos etish, ularni ma’naviy- axloqiy tarbiyalash, estetik didini rivojlantirish uchun imkoniyat vujudga keladi. Bu kabi vazifalarni amalga oshirishda O‘zbek musiqa folklorining ritmi, o‘quvchiga tez ta’sir qilishi alohida ahamiyatga molik. O‘zbek musiqa folklori o‘zining etnik xususiyatlari va uslubi bilan boshqa voqea folkloridan keskin farq qiladi. Yuqoridagilarga ko‘ra, O‘zbek musiqa folklori vositasida o‘quvchilarni estetik tarbiyalashning pedagogik asoslarini o‘rganish muhim ahamiyatga egadir.

O'quvchilarni insonparvarlik, Vatanga muhabbat, bilim va ma'rifatga intilish ruhida tarbiyalash, urf-odatlar, an'analarni qadrlashga undovchi omil bo'lib, ular musiqa ta'limini zamonaviy talablar asosida tashkil qilish va shu bilan birgalikda o'quvchilarni estetik tarbiyalashni taqozo qiladi.

Qayd etilgan muammolarni amalga oshirishda quyidagilarni alohida hisobga olish kerak.

Avvalo, musiqa ta'limining samaradorligini oshirishga ehtiyoj tug'ilmoqda. Qolaversa, musiqa ta'limi orqali o'quvchilarni estetik tarbiyalash usullari, vositalarini asoslash, estetik tarbiyaning pedagogik-psixologik imkoniyatlarini ochish zaruriyati paydo bo'lmoqda.

O'zbek xalq musiqasi har bir shaxsning ma'naviy kamolotini shakllantirishda, intellektual salohiyatini rivojlantirishda, qalb va vijdonini barqarorlashtirishda, ezgu orzu niyatlarini amalga oshirishda, barkamol insonni voyaga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etishi bilan birga o'zining tili, ohangi, urf-odatlari, qadriyatlarini tarannum etadi. O'zbek musiqa folklori mazmunida ezgulik g'oyalariga hurmat-ehtirom, sog'lom turmush tarzi, mehr-oqibat, o'z yeri, tarixi, madaniyati bilan mag'rurlanish, mustahkam imon-e'tiqod, kuchli oriyat, pok vijdon, halol mehnat, yaxshilik, sadoqatli bo'lish kabi insoniy fazilatlarning ma'no-mohiyati ifodalangan. Demak, O'zbek musiqa folklori milliy musiqa ma'naviyatining ajralmas qismi sifatida jamiyat ma'naviyatini yuksaltirishda o'quvchilarni estetik tarbiyalashda muhim o'rin tutadi.

“Folklor” atamasi ingliz tilidan olingan bo'lib, ikki so'zdan tashkil topgan. “Folk” (folk)– xalq va lore (lore)–donolik so'zlarining birikmasidan iborat bo'lib, “xalq donishmandligi” degan ma'noni bildiradi. U birinchi marta Vilyam Toms tomonidan 1846 yilda ishlatilgan va shundan boshlab iste'molga kiritilgan.

Folklor–xalq ijodiyotining barcha sohalari singari xalq musiqasini ham o'z ichiga oladi. Xalq musiqasi ayrim hollarda “Musiqahli” deb ham yuritiladi. Folklor qo'shiqlari og'izdan–og'izga, avloddan–avlodga o'tib to'ldiriladi va sayqal topadi.

Folklor qo'shiqlarining o'ziga xos xususiyatlaridan biri, ularning g'oyaviyligidir.

Milliy musiqaning eng ommalashgan turi folklor qo'shiqlaridir. Folklor qo'shiqlarida voqea–hodisalar shaxsning botiniy kechinmalari o'z aksini topadi va bu holat jamoaning his tuyg'ulari bilan uyg'unlashgan holda ifodalanadi. Shu boisdan ham folklor qo'shiqlari o'quvchi–yoshlarni estetik tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi.

Folklor qo'shiqlarining janr xususiyatlari mehnat qo'shiqlari, xalq o'yinlari va ularning taraqqiyot bosqichlari kabilar folklorshunos olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

Pedagogikada estetik tarbiya berish muammosi XX asrning 50–60 yillaridan boshlab rivojlana boshlagan. “Estetik tarbiyalash”, “estetik tarbiya”, tushunchalari amalga oshirilgan tadqiqotlarda keng tahlil qilindi.

Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, shaxsni kamol toptirish, uning his-tuyg'ulari, dunyoqarashi, ma'naviyati, madaniyatlilik darajasini rivojlantirishda san'at va adabiyotning o'z o'rni hamda mavqei bor. O'quvchilarni estetik tarbiyalashda musiqaning ahamiyatini alohida ta'kidlash zarur. Pedagog va psixolog olimlarning ilmiy tadqiqotlarida qo'shiq va musiqaning shaxsni shakllantirishdagi o'rni va ahamiyati muhimligi ko'plab dalillar asosida ko'rsatib berilgan. Biz ushbu maqolamizda vorisiylik tamoyiliga tayangan holda amalga oshirishni nazarda tutdik. Vorislik – tarixiy taraqqiyot jarayonida yangilik bilan eskilik o'rtasida yuzaga keladigan zaruriy

aloqa, bog‘lanish usulidir. Shunday ekan, o‘quvchilarni estetik tarbiyalashda ularning axloqiy sifatlariga ham e‘tibor beriladi. Zero, estetik tarbiya aql bilan hissiyotni uyg‘unlashtirishdan iboratdir.

“Estetika” keng ma‘noga ega bo‘lib, shaxsni tabiat va jamiyatdagi go‘zalliklarni ideal nuqtai nazardan idrok etishga o‘rgatadi. Estetika shaxs estetik ongi, munosabatlari va estetik faoliyatining vujudga kelishi hamda takomillashuvidan iborat bo‘lgan uzluksiz jarayondir. Bu jarayon shaxsning yosh xususiyatlari va ijtimoiy omillar bilan belgilanadigan turli bosqichlar hamda darajalarga ega. Estetik tarbiya shaxsning jamiyat estetik madaniyatini egallab olishga bog‘liq bo‘lib, turli pedagogik vositalar, shakllar va yo‘llar yordamida amalga oshiriladi. Jamiyat va ayrim shaxsning estetik madaniyati tushunchalari mavjud. Jamiyatning estetik madaniyati deganda. insoniyat butun rivojlanishi tarixi jarayonida to‘plagan moddiy va ma‘naviy qadriyatlari majmui tushuniladi.

O‘quvchi shaxsining estetik madaniyati uning jamiyat madaniy merosini faol, ijodiy o‘zlashtirishi natijasida hosil bo‘ladi. Shaxsning go‘zallik bilan o‘zaro munosabati, uning ayrim sifatleri o‘zaro ta‘sir natijasida estetik madaniyati ham doimo o‘zgarib turadi.

Estetik madaniyatning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

1. Estetik ong.
2. Estetik munosabatlar.
3. Estetik idrok
4. Estetik qiziqish.

Estetik ong – ijtimoiy voqelik tabiat, san‘at bilan bevosita muloqot jarayonida nazariyalar, qarashlar, badiiy ta‘lim – tarbiya natijasida shakllanadi.

Estetik munosabat – shaxsning aniq bir estetik hodisaga munosabatini bildiruvchi aqliy harakat orqali ifodalanadi. Bunda estetik idrok birlamchi vazifani o‘taydi.

Estetik idrok - atrof muhitdagi buyum, narsa, hodisalarning estetik mohiyatini his qilish jarayoni.

Estetik qiziqish – o‘quvchida estetik faoliyatga intilish, voqelik va san‘at asarlarini estetik jihatdan o‘zlashtirishga kirishishda ifodalanadi.

O‘quvchilar estetik madaniyat darajasiga o‘zlarini o‘rab turgan tevarak-atrofdagi narsa, hodisalar, kiyimlar, o‘yinchoqlar, oila a‘zolarining o‘zaro samimiy munosabatlari yordamida hamda qo‘shiq, musiqa tinglash orqali erishadilar. Musiqa madaniyati darslarida o‘quvchilar qo‘shiq aytish, ijrochilik, musiqa asboblari chalish kabi ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. Bunday vaziyatlarda o‘quvchilar musiqa asboblari hamda atrof- muhitdagi kishilarga to‘g‘ri muomalada bo‘lish maqsadida, o‘zlari egallagan estetik madaniyat darajasini namoyish qiladilar. Buyuk alloma Forobiy musiqa asarlarining inson vujudi, ruhiyati, umuman, ma‘naviyati bilan chambarchas bog‘liq ekanligi, musiqa inson kayfiyatini o‘zgartirishdan tashqari, uning ma‘naviy qiyofasiga ta‘sir etishini estetik jihatdan asoslab bergan. Umumiy o‘rta ta‘lim maktab o‘quvchilarini aniq maqsadga yo‘naltirilgan sinfdan va maktabdan tashqari tadbirlar orqali estetik tarbiyalashda O‘zbek musiqa folklori muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. F. Nurullayev. “Musiqqa ta’limida Buxoro folklor qoshiqlarini orgatishning ilmiy-metodik xususiyatlari”- (PhD) pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori diss.2021y.
2. Madrimov B.X. Ўқувчиларга эстетик тарбия беришда ўзбек мусиқа фольклорининг ахамияти- Бухоро мусиқа фольклорининг тарихий- назарий ва амалий масалалари. Республика илмий-назарий анжуман материаллари 2020 йил 6 ноябрь.ВухDU-2020.
3. Nurullaev F.G. The role of folklore in the raising of children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 12, 2020 Part III ISSN 2056-5852.
4. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.
5. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.
6. Nurullayev F.G. [FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS](#). Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.
7. Nurullayev F.G. [METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION](#). Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.
8. Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. Maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy faoliyati. THE MULTIDISCIPLINARE JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY, VOLUME-3, ISSUE-4, ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, SJIF 2022-2.889, 2023-5.384 ResearchBib IF: 8.848 / 2023, 14-19.
9. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура). Психология XXI столетия, 18-20 марта 2020 года С. 115-118.
10. Нуруллаев Ф.Г. Мусиқа таълимида Бухоро фольклор кўшиқларига кўйиладиган методик талаблар. Pedagogik mahorat, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2020, 3-son. Вухоро. Б.175-180.
11. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся. Научно– методический журнал «Проблемы педагогики» №3(48). Москва 2020. С.15-17.
12. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Формирование эстетического воспитания детей на примере Бухарских фольклорных песен. «MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS» collection of scientific works of the international scientific conference Issue 4(260 Warsaw, Poland 2020. P. 139.
13. Nurullayev F.G., Madrimov B.K., Rajabov T.I. Teaching Bukhara Children Folk Songs in Music Lessons as an Actual Problem. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 04, 2020 P. 6049.
14. Нуруллаев Ф.Г., Случайный выбор качественных характеристик материала по музыки или порядок его изложения в процессе создания музыки или исполнения олуца//«SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal. ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 588-593.

15. Nurullayev F.G. FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS. Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.
16. Nurullayev F.G. The Role and Significance of Folk Music in Raising Children. European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE) Volume 2| Issue 5| ISSN:2795-8612 . Accepted 14 May 2022.
17. Nurullayev F.G. METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.
18. Nurullayeva N.G., Nurullaeva N.K., Nurullaev B.G. Role and significance of folklor music in the upbringing of children of preschool age. Academicia An International Multidisciplinary Research Journal. Vol.10, Issue 10, October 2020.
19. Nurullayev F.G. Узлуксиз таълим тизимида Бухоро фольклор кўшиқларини ўргатишнинг ўрни ва аҳамияти// O'zbekiston Milliy Universiteti xabarlari, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021-yil 6-son.- Toshkent. B.177-186.
20. Нуруллаев Ф.Г., Музыкальный процесс в западной музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021. - pp.570-575.
21. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся// Научно – методический журнал «Проблемы педагогики». №3 (48). - Москва 2020.- С.15-17.
22. Nurullayev F.G. The Role and Significance of Folk Music in Raising Children. European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE) Volume 2| Issue 5| ISSN:2795-8612. Accepted 14 May 2022.
23. Nurillaev F.G. Results of Experimental Work on Teaching Bukhara Folk Songs in Music Education and their Effectiveness. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD) Special Issue on Modern Trends in Science, Technology and Economy. P.106-109. Available Online: www.ijtsrd.com e-ISSN: 2456 – 6470
24. Нуруллаев Ф.Г., Норова Ш.У. Психология музыкальных дидактических игр на интегрированных занятиях// Вестник интергративной психологии. Журнал для психологов. Выпуск №17, 2018. – С.295-299.
25. Nurillaev Farrukh Gaybullaevich- The technology of organizing the aesthetic education of students by means of folk songs. European Chemical Bulletin (Scopus-Q3) ISSN2063-5346. 2023, 12 (Special Issue7), 1987-1996
26. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев. Моделирования педагогических с музыкальным уклоном действие объектов через математический аппарат в педагогике// Science And Education Scientific Journal, Issn 2181-0842, Volume 3, Issue 1, January 2022.589-595.
27. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев. Интерактивные уроки музыки по программы Steam// Science And Education Scientific Journal, Issn 2181-0842, Volume 3, Issue 1, January 2022.595-602.

28. Нодира Каримовна Нуруллаева. Методические аспекты музыкального образования, особенности обучения народных песен в 5-7 классах// Science And Education Scientific Journal, Issn 2181-0842, Volume 3, Issue 1, J-2022
29. Nurullayev F.G. Rustamov F.T. Education Of A Child By Music In The Early Period Of Life. Spectrum Journal of Innovation Reforms and Development, volume 22, December 2023, ISSN(E):2751-1731.
30. Nurullayev F.G. Usmonov A.A. The Role Of Music Culture Lessons In The Growth Of The Consciousness Of The Student Youth And National Thinking. Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods. Volume 1, Issue 4, December, 2023 <https://westerneuropeanstudies.com/index.php/1>